

НОВІ НАУКОВІ ОСЕРЕДКИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КУЛЬТУРИ

МІЖНАРОДНА АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОЛОГІВ

Асоціація етнологів створена 1992 року в Києві як міжнародна громадська науково-освітня організація на реалізацію рекомендацій ЮНЕСКО її державам-членам щодо охорони фольклорно-етнографічної спадщини (співголови — Олександр Костюк і Степан Павлюк, заступники — Роман Кирчів, Ганна Скрипник, Василь Скуратівський). За програмними цілями та характером діяльності Асоціація є правонаступницею Всеукраїнського Етнографічного товариства (створеного в Києві 1927 року на базі Етнографічного товариства), діяльність якого була перервана репресіями початку 30-х років проти українських народознавців.

Асоціація, як зазначається в статутному документі, успадковує та розвиває пам'ятко-охоронні традиції Всеукраїнського етнографічного товариства в царині народної культури. Вона покликана об'єднати народознавчі сили України та української діаспори на виконання «Національної програми дослідження, збереження та відродження традиційної народної культури України». В контексті положень «Програми» на Асоціацію покладається:

- координація народознавчих фольклорно-етнографічних наукових та науково-прикладних експедиційних досліджень інституцій різних відомчих підпорядкувань та народознавців-аматорів;

- забезпечення роботи постійно діючої фольклорно-етнографічної експедиції;

- налагодження фоно-, фото- та відеофіксації явищ матеріальної та духовної народної культури в межах України та українських етнічних територій, що знаходяться нині поза сучасними державними кордонами України;

- створення бази даних з етнографії українців та етнічних груп України;

- опублікування серії матеріалів сучасних польових етнографічних досліджень у кількох випусках «Матеріалів до української етнології»;

- сприяння підвищенню рівня народознавчих досліджень через організацію шкіл-семінірів, регіональних, Всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій тощо;

- налагодження видання оригінальних етнографічних розвідок та праць, народознавчих підручників;

- перевидання раритетних робіт української етнографічної спадщини;

- формування належного рівня етнокультурної поінформованості широкого загалу.

За три роки функціонування Асоціацією етнологів чимало було зроблено для активізації народознавчих досліджень в Україні. Асоціація ініціювала і провела (спільно з академічними народознавчими інститутами) ювілейну конференцію до 130-річчя від дня народження відомого українського етнографа В. Кравченка у Бердянську 1992 року. Цього ж року спільними зусиллями Асоціації етнологів та Інституту народознавства бу-

ло проведено в Івано-Франківську міжнародну конференцію з проблем етнографічного дослідження східної та західної української діаспори. Коштом асоціації були видрукувані матеріали конференції.

Помітний науковий резонанс мала організована Асоціацією спільно з Українським фольклорно-етнографічним центром ІМФЕ НАН України науково-теоретична конференція «Сучасна етнологічна наука в Україні: проблеми та перспективи розвитку» (К., 1994). 1995 року в рамках програми діяльності Асоціації етнологів було проведено у Львові міжнародну наукову конференцію з проблем етногенезу та етнічної історії українців Карпат. Матеріали конференції готуються до видання.

Асоціація етнологів бере активну участь у дослідженні матеріальної та духовної культури населення Полісся, потерпілого внаслідок аварії на ЧАЕС. Зокрема, Асоціація сприяла проведенню конференції, присвяченої питанням етнографічного та фольклористичного дослідження Полісся, що відбулася у Рівному 1992 року. Матеріали конференції видрукувані видавництвом Інституту народознавства (Львів, 1996).

На перше півріччя 1996 року планується проведення Міжнародної наукової конференції «Полісся: мова, історія, матеріальна та духовна культура». Матеріали конференції будуть опубліковані видавництвом Асоціації етнологів.

Наприкінці року планується спільно з інститутами НАН України та Мінкультури провести науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми етнографічного музейництва в Україні» на базі Черкаського краєзнавчого музею.

В рамках асоціації видаються народознавчі посібники, виконується фундаментальне тритомне видання «Бібліографія української етнографії і фольклору» (автор — М. Мороз). До підготовки видання залучені фахівці Словацького і Канадського відділень Асоціації етнологів. Підготовлено до видання I том праці, присвячений фольклору; триває робота над упорядкуванням етнографічної частини «Бібліографії». Асоціацією відновлено серію «Матеріали до української етнології», що видавалася Музеєм — Кабінетом етнології ВУАН наприкінці 20-х — початку 30-х років (підготовлено IV випуск).

Одним з основних завдань Асоціації, як зазначалося, є сприяння суцільному фольклорно-етнографічному обстеженню України. Актуалізується таке дослідження помітним зменшенням носіїв фольклорно-етнографічної традиції. Найстарші інформатори сьогодні — це люди 20-х років народження. Фольклорна пам'ять інформаторів 30—40-х років народження набагато бідніша, оскільки саме на цей період припадають тотальне заперечення традиційної культури як «шкідливої архаїки», наступ войовничого атеїзму, руйнація національних традицій.

Асоціація прилучилася до виконання теми «Комплексне історико-етнографічне дослідження і фіксація матеріальної та духовної культури радіоактивно забруднених зон Полісся». До реалізації цього завдання Асоціація залучила співробітників Інституту народознавства НАН України, Українського фольклорно-етнографічного центру та інших народознавчих підрозділів ІМФЕ, працівників Музею народної архітектури та побуту України, народознавців з вузів Кіровограда та ін.

Було організовано шість експедицій у села Житомирського, Ружинського, Радомишльського, Попільнянського, Бердичівського та Андрушівського районів Житомирської області, а також Макарівського, Бородянського та Баришівського районів Київщини.

В проєкті експедиції проведено фоно-, фото- та відеофіксацію різних явищ матеріальної та духовної культури, зібрано унікальний матеріал з народного календаря, традиційної медицини та народної кулінарії, усної народної творчості поліщуків. Експедиційні матеріали містять чимало інформації про соціально-психологічну адаптацію переселенців до природно-кліматичних умов нових місць поселення, про особливості функціонування традиційної обрядовості поліщуків у новому оточенні.

Не менш важливою є потреба систематичної публікації матеріалів польових досліджень, адже це дає змогу своєчасно ввести до наукового обігу цінну фактографічну інформацію для сучасних дослідників. Зокре-

ма, журнал «Народна творчість та етнографія» є органом Асоціації, яка також активно співпрацює з часописом «Берегиня», збірником «Етнографічні зошити» та газетою «Жива вода».

Важливим напрямком діяльності Асоціації етнологів є поширення об'єктивних знань з історичної минувшини народу через пресу, радіо і телебачення. Цей аспект діяльності має не лише пізнавально-освітнє, а й істотне національно-виховниче значення. Адже тільки добра обізнаність з історією свого народу, з його національно-культурними здобутками є належною базою для формування уявлень про престижність національної культури, для подолання комплексів «меншовартости» і утвердження національної самоповаги. З цією метою Асоціація етнологів започаткувала цикли лекцій та радіопередач «Українознавчі студії» (автори Степан Павлюк і Василь Скуратівський). Програмою «Українознавчих студій» передбачається висвітлення проблем етногенезу та етнічної історії народу; поширення науково виваженої інформації про етнографічні групи українців, розкриття сутності національної ментальності та її ролі в етноконсолідаційних процесах.

Відділення Асоціації створено у Казахстані, Башкиртіостані, Канаді та Словаччині. Перший з'їзд Канадської асоціації українських етнологів (голова — Р. Білаш, члени комітету: д-р Б. Медвідський, д-р О. Макар), що відбувся у червні 1995 року в Монреалі, засвідчив, що Канадське відділення Асоціації етнологів свої зусилля спрямовує на реалізацію програми суцільного обстеження місць компактного проживання українців та повної фіксації фольклорно-етнографічної традиції. Важливим напрямком діяльності Канадського відділення Асоціації є також з'ясування динаміки етнокультурних процесів, асиміляційних явищ у середовищі канадських українців.

Аналогічну роботу серед українців-русинів Словаччини провадить Словацьке відділення Асоціації (голова — М. Сополига). Особливу увагу етнологи Словаччини (М. Сополига, М. Мушинка) приділяють поширенню об'єктивної інформації про етногенетичну єдність українства, українську національну належність русинів Словаччини.

За складних сучасних суспільно-політичних обставин в Росії нелегкою видається фольклорно-етнографічна діяльність Башкиртіостанського відділення Асоціації (голова — В. Бабенко). Етнографи Башкиртіостану працюють над актуальною проблемою збереження національної ідентичності переселенців з України та їх нащадків, над створенням фольклорних колективів, вивченням складних міжетнічних процесів тощо.

Асоціація етнологів має широкую низку обласних та низових осередків в Україні. Особливо плідно працюють обласні ланки Асоціації в Черкасах, Кіровограді, Рівному, Івано-Франківську, Ужгороді, Луцьку тощо. На 1996 рік заплановано видання першого номера Бюлетня, в якому узагальнено досвід роботи та окреслено основні напрямки діяльності Асоціації на перспективу.

Ганна СКРИПНИК

Київ